ਜਨਵਰੀ-ਮਾਰਚ 2018 ਅੰਕ 10

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal
ISSN 2395-6305

email: kaavshastar@gmail.com
website: kaavshastar.com
Contact: 98156-04864,
98726-20620
follow us @ fb: www.facebook.com/ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

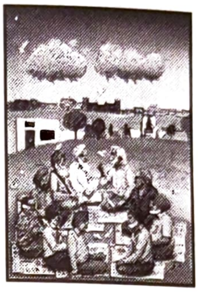

ਸਰਵਰਕ: ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਬਠਿੰਡਾ)
ਤਸਵੀਰਾਂ: ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ, ਡਾ. ਹਰਸ਼ਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਭਾਸ਼ੋ ਕਵੀ, ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ
ਸਕੈੱਚ: ਸਿਧਾਰਥ
ਡਿਸਟੀਬੀਊਟਰ: ਗਰੇਸ਼ੀਅਸ ਬੁੱਕਸ, ਪਟਿਆਲਾ

	ਦੇਸ਼	ਵਿਦੇਸ਼
ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ	99 /- 140 /- (ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	20$/- , 15£/-
ਸਲਾਨਾ	500 /- (ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	80$/- , 60£/-
ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	5,000 /-	800$/- , 600£/-
ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	10,000 /-	1600$/-, 1200£/-

Kaav Shastar Bank Account

Name of Beneficiary : Amarjit Singh
Account No. : 1816000107142368
IFSC : PUNB0181600

ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 10, ਕੀਮਤ 100 ਰੁਪਏ, ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ , ਸਾਬੀ ਈਸਪੁਰੀ, ਮੀਤ ਮਨਦੀਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸ਼ੈਲੀ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ, ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਆਫ਼ਿਸ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ।

• ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
• ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
• 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਪਾਦਕ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98556-82205)

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ: ਐਡਵੋਕੇਟ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ

Refereed & Advisor Panel:

Dr. Jagbir Singh
Dr. Surjit Patar
Dr. Manmohan
Dr. Sukhwinder Singh
Dr. Kuldeep Deep
Dr. Raman Nayyar
Dr. Sukhdev Singh
Dr. Jaswinder Singh
Dr. Paramjit Kaur
Dr. Amardeep Kaur
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Karam Tej Sarao
Dr. Gurcharan Singh Arshi
Dr. Pritam Singh Kambo
Dr. Rupinderjeet Kaur
Principal R. K. Pawar
Charan Singh
Bhaso Poet
Satvir Singh Noor

Supporting Panel:

Prof. Gurjit Kaur
Prof. Kamalpreet
Prof. Rishi Hirdaypal
Prof. Gurdeep Singh Dhillon
Sandeep Kaur
Deep Jagdeep
Parminder Singh Shonkey
Resham Singh

Title Design & Setting:

AUTUMN ART, Patiala(9115872450)

Printed At:

Saheed-E-Azam, Patiala

Office:

KITAB GHAR,
Bhanoki Road, Satnampura,
Phagwara-144 401 (Pb.)
Mob. 84275-07998
98156-04864

ਤਤਕਰਾ

ਤਬਸਰਾ: ਭੂਤਵਾੜੇ ਦੀ ਵਸਤੂਗਤ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ/5-9

ਭੂਤਵਾੜਾ ਸਨਮੁੱਖ ਸੰਵਾਦ : ਗਿਆਨ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਪੁਨਰ ਵਿਆਖਿਆ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ/10-32

ਭੂਤਵਾੜਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ

ਦਲੀਪ ਕੌਰ ਟਿਵਾਣਾ/33-42

ਭੂਤਵਾੜੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਕਾਸ

ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ/43-58

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਗਿਆਨਮਈ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼

ਸੁਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ/59-63

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸਦੀਵੀਂ ਕੇਂਦਰ

ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ/64-67

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਮਨ ਰੁੱਤਾਂ ਦਾ ਦੇਸ

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ/68-71

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ/72-77

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਅਤੇ ਨਵਤੇਜ ਭਾਰਤੀ: ਅੰਤਰ-ਸੰਵਾਦ/78-81

ਪ੍ਰੋ ਹਰਭਜਨ ਸੋਹੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ/82-88

ਲਾਲੀ: ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਅਰਥ ਪਾਸਾਰ

ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ/89-100

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ

ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ/101-104

ਭੂਤਵਾੜੇ ਦੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਵਿਚਰਦਿਆਂ

ਡਾ. ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ/105-108

ਭੂਤਵਾੜਾ: ਕਥਾ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਲਾਲੀ

ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/109-120

ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ 2018

ਅੰਕ 11

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal

ISSN 2395-6305

Email : Kaavshastar@gmail.com

Website: kaavshastar.com

Contact : 98156-04864, 98726-20620

ਸਰਵਰਕ : ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ (ਬਠਿੰਡਾ)

ਡਿਸਟੀਬੀਊਟਰ : ਗਰੇਸ਼ੀਅਸ ਬੁੱਕਸ, ਪਟਿਆਲਾ

Refereed & Advisor Panel :

Dr. Jagbir Singh
Dr. Surjit Patar
Dr. Manmohan
Dr. Sukhwinder Singh
Dr. Kuldeep Deep
Dr. Raman Nayyar
Dr. Sukhdev Singh
Dr. Jaswinder Singh
Dr. Paramjit kaur
Dr. Amardeep kaur
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Karam Tej Sarao
Dr. Gurcharan Singh Arshi
Dr. Pritam Singh Kambo
Dr. Rupinderjeet Kaur
Principal R. K. Pawar
Charan Singh
Bhasho Poet
Satvir Singh Noor

Supporting Panel :

Prof. Gurjit Kaur
Prof. Kamalpreet
Prof. Rishi Hirdaypal
Prof. Gurdeep Singh Dhillon
Sandeep Kaur
Amandeep Fridkot
Deep Jagdeep
Parminder Singh Shonkey
Sonu Samrai

Title Design & Setting :

Kalyani Arts
Khera Road, Phagwara
M : 09888 361291

Printed At :

Printwell Amritsar

Office :

KITAB GHAR
BHANOKI ROAD, SATNAMPURA,
PHAGWARA – 144 401 (Pb.)
Mob. 84275-07998 , 98156-04864

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ

ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ	100/-	20$/-, 15£/-
ਸਾਲਾਨਾ	140/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ) 500/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	80$/-, 60£/-
ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	5,000/-	800$/-, 600£/-
ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	10,000/-	1600$/-, 1200£/-

Kaavshastar Bank Account

Name of beneficiary : Amarjit Singh
Account No. : 1816000107142368
IFSC : PUNB181600

ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 11, ਕੀਮਤ 100 ਰੁਪਏ, ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਸਾਬੀ ਈਸਪੁਰੀ, ਮੀਤ ਮਨਦੀਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ 'ਕਾਵਿ -ਸ਼ਾਸਤਰ' ਨੇ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਆਫ਼ਿਸ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ।

- ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।
- ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਪਾਦਕ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98556-82205)

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ: ਐਡਵੋਕੇਟ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ

—ਗਾਇਤਰੀ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਸਪੀਵਾਕ : ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਮੂਲ ਹਿੰਦੀ : ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਨੁਵਾਦ : ਨਿਰਮਲਜੀਤ / 78-99

—ਉਤਰਆਧੁਨਿਕ ਇਕਾਂਤ ਦੀ ਤਲਾਸ਼
ਮੂਲ : ਸੁਧੀਸ਼ ਪਚੌਰੀ ਅਨੁਵਾਦ : ਸੋਨੂੰ ਸਮਰਾਏ / 100-106

—ਉਤਰਆਧੁਨਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਚੇਤਨ-ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
ਡਾ. ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ / 107-109

—ਉਤਰਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਪਰਿਪੇਖ
ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ / 110-114

—ਉਤਰਆਧੁਨਿਕਤਾ: ਪੂਰਵ ਅਧਿਐਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪਿਕ ਵਰਤਾਰਾ
ਡਾ. ਵਨੀਤਾ / 115-126

—ਏਜਾਜ ਅਹਿਮਦ : ਸਾਮਰਾਜ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ
ਮੂਲ : ਵੈਭਵ ਸਿੰਘ ਅਨੁਵਾਦ : ਪਵਨ ਟਿੱਬਾ / 127-137

—ਏਜਾਜ਼ ਅਹਿਮਦ: ਲੋ ਹੀ ਲੋ ਸੀ ਸੇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ
ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ / 138-145

—ਉਤਰਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦ ਜਾਂ ਉਤਰ-ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਤਰਕ
ਮੂਲ : ਫ੍ਰੈਡਰਿਕ ਜੇਮਸਨ ਅਨੁਵਾਦ : ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਂਕੀ / 146-176

—ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ ?
ਮੂਲ : ਮਿਸ਼ੈਲ ਫੂਕੋ ਅਨੁਵਾਦ : ਅਮੀਨਾ / 177-194

—ਨੀਤਸ਼ੇ, ਹੈਡੇਗਰ ਅਤੇ ਦੈਰਿਦਾ
ਮੂਲ : ਸੁਧੀਸ਼ ਪਚੌਰੀ ਅਨੁਵਾਦ: ਮੀਤ ਮਨਦੀਪ / 195-200

Sanvad

(Dialogic)

PUNJABI REFEREED RESEARCH JOURNAL

Bi-Annual

A Peer Reviewed Research Journal of the Post-Graduate Department of Punjabi Studies, Khalsa College, Amritsar.

Email : sanvadpunjabi@gmail.com

www.sanvad.org

Patron & Chief Editor:
Dr. Mehal Singh
+91-85288-28200

Editor:
Davinder Pal Kaur
+91-97801-23467

ISSN : 2395-1273

July-December 2018

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ

ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਮੁਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਮੈਡਮ ਦਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਕੌਰ
ਡਾ. ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ
ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਡਾ. ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਮਿੰਨੀ ਸਲਵਾਨ
ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪ੍ਰੋ. ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਡਾ.)
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ (ਡਾ.)
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ
ਪ੍ਰੋ. ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰਿਸ਼ (ਡਾ.)
ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਪ੍ਰੋ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ (ਡਾ.)
ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ
ਡਾ. ਰਜਨੀਸ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ
ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ
ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ
ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਨੋਟ: ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
khalsacollegeamritsar@yahoo.com
www.khalsacollege.edu.in

ਚੰਦਾ

ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ	: ₹ 2100
ਪੰਜ ਸਾਲਾ	: ₹ 1200
ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਪੀ	: ₹ 150

© Principal, Khalsa College Amritsar

'ਸੰਵਾਦ' ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ,
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ
ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਵਾਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਰੈਫ਼ਰੀਡ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ

(ਛਿਮਾਹੀ ਖੋਜ ਰਸਾਲਾ)

ਸਾਲ - 04 ਅੰਕ - 08 **ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2018**

ਤਤਕਰਾ

• ਸੰਪਾਦਕੀ

❑ **ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹਾਂਸ** 09-21
- ਸਮਾਜਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ

❑ **ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ** 22-30
- ਪਾਸ਼ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

❑ **ਡਾ. ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ** 31-37
- ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਜ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਪੀਤੂ' : ਥੀਮ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ

❑ **ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ** 38-48
- ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਅਧਿਐਨ : ਕੂੰਜਾਂ ਵਾਂਗ ਮਮੋਲੀਆਂ ਦੇਸ ਛੱਡੇ

❑ **ਡਾ. ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ** 49-57
- ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਵਿਤਾ : ਪਲਟੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਚਿਹਨਕਾਰੀ

❑ **ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ** 58-68
- ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਉਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਅਧਿਐਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ

❑ **ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੀਸ਼ਾ** 69-78
- ਸਾਂਝੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੀਤ ਦਾ ਅਦਬੀ ਚਿੰਤਨ : ਗੁਆਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

❑ **ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਟੌਲ** 79-92
- ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਨਾਟ-ਰੰਗ : ਇਕ ਪੁਨਰਝਾਤ

❑ **ਡਾ. ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਅਮਨਦੀਪ ਕੌਰ** 93-108
- ਬਾਰਾਂਮਾਹ ਤੁਖਾਰੀ : ਅਰਥ-ਸੰਚਾਰ ਜੁਗਤ

❑ **ਡਾ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ** 109-115
- ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ : ਸਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸਮਾਧਾਨ

ISSN 0569-1184

ਅੰਕ : 250-251

ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2018

ਆਲੋਚਨਾ

ਰੈਫ਼ਰੀਡ ਜਰਨਲ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

Registration No. P-163,
Approved by D.P.I. Punjab for the Libraries of Schools and Colleges
vide circular no.3392-B 6/48-55-25 796 Dated...July, 1955
ISSN 0569-1184

ਸਰਪ੍ਰਸਤ

ਪ੍ਰੋ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ

ਸੁਰਿਦਰ ਕੈਲੇ, ਡਾ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ, ਡਾ. ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ, ਡਾ. ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਗਾਸੋ,
ਡਾ. ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਤਰਸੇਮ (ਅਨੁਵਾਦ ਲਈ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮਿਤੀ : ਦਸੰਬਰ 2019

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਫ਼ੋਨ : 0161-2400905
ਈਮੇਲ : panjabibhawanludhiana@gmail.com

ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਆਜੀਵਨ ਚੰਦਾ	: 1000 ਰੁਪਏ
ਗ਼ੈਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	: 500 ਰੁਪਏ
ਗ਼ੈਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਆਜੀਵਨ ਚੰਦਾ	: 4000 ਰੁਪਏ
ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	: 1000 ਰੁਪਏ
ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ	: 200 ਰੁਪਏ
ਕੰਪਿਊਟਰ ਟਾਇਪ	: ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਪ੍ਰਿੰਟਰ	: ਆਰਨਾ ਪ੍ਰੈੱਸ, ਪਟਿਆਲਾ

ਤਤਕਰਾ

- ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ਬਦ — ਪ੍ਰੋ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
- ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ — ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਿਧਾਂਤ ਚਿੰਤਨ

ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ	ਮਨਮੋਹਨ	8
ਉੱਤਰ-ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ?	ਟੈਰੀ ਈਗਲਟਨ: ਅਨੁ. ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਿਮਰਤ ਕਾਹਲੋਂ	15
ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ: ਯੇ ਖ਼ਵਾਬ ਤੋ ਪਲਕੋਂ ਪੇ ਸਜਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈਂ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	28
'ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ' ਸੰਕਲਪ: ਵਿਭਿੰਨ ਕੋਣਾਂ ਤੋਂ	ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਮਹਿਨਾਜ਼	44
ਏ.ਜੇ.ਗ੍ਰੇਮਾਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਕਟਾਂਸ਼ੀਅਲ ਮਾਡਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ	ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ	66

ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ-ਕਲਾ	ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ	85
ਦੇਵ ਦੀ ਕਵਿਤਾ : ਮਹਾਂ-ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਫ਼ੋਟ	ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ	96
ਇਕਬਾਲ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ	ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸੈਫ਼ੀ	115
ਪੱਛਮੀ ਨਾਵਲਿਟ ਸਿਧਾਂਤ: ਜਾਣ ਪਛਾਣ	ਡਾ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ	128

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ	ਪ੍ਰੋ. ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੋਲ	145
ਪੰਜਾਬੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀਆਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ : ਸਰੂਪ ਤੇ ਵਰਤੋਂ	ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	154

ਮੱਧਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਪੁਨਰ ਸੰਵਾਦ	ਡਾ. ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ	168

ਸਮਕਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਤੰਤਰ

ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਬੜੀ ਸੀ: ਅਭਿਨੈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (ਸੰਦਰਭ ਰਾਮ ਗਊ)	ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਦਿਉਲ	189

©
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(1961 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ ਨੰ: 35 ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ)

KHOJ PATRIKA ANK - 82
PUNJABI ALOCHAK VISHESH ANK (PART-III) *(Punjabi)*

Chief Editor
Dr. Harjodh Singh
Head & Associate Professor
Department of Punjabi Literary Studies
Punjabi University, Patiala

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ
ਡਾ. ਰਵੀ ਕੁਮਾਰ ਅਨੂ

ISBN : 978-81-302-0484-0

2018
ਕੀਮਤ : 100.00
ਕਾਪੀਆਂ : 550

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ-ਸੈਟਿੰਗ : ਕੱਕੜ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਨਾਮਦਾਰ ਖ਼ਾਂ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਜਰ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ
ਅਤੇ ਬੱਲ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਛਪੀ।

20.	ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾ-ਜਗਤ	ਡਾ. ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ	173
21.	ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕੈਂਬੋ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ	182
22.	ਸੁਹਜ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਚਿੰਤਕ: ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਕੌਰ	ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ	187
23.	ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	197
24.	ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਇੰਗਲੈਂਡ) ਦਾ ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ: ਪਰਾ-ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ	ਡਾ. ਅਮੀਰ ਕੌਰ	208
25.	ਸਾਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਹਾਰ: ਹਰਬਖ਼ਸ਼ ਮਕਸੂਦਪੁਰੀ	ਸੋਹਜ ਦੀਪ	216
26.	ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਚਿੰਤਨ: ਪੁਨਰ ਸੰਵਾਦ	ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਦਵੇਸ਼ਵਰ	223
27.	ਡਾ. ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਪਰਦੇਸੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	238
28.	ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਕਾਂਗ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ	247
29.	ਡਾ. ਨਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੌਸ਼ਲ ਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਚਿੰਤਨ	ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ	256
	ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਲੇਖਕ		263

©
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
(1961 ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ ਨੰ: 35 ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਿਤ)

KHOJ PATRIKA ANK - 83
PUNJABI ALOCHAK VISHESH ANK (PART-IV) *(Punjabi)*

Chief Editor
Dr. Harjodh Singh
Head & Associate Professor
Department of Punjabi Literary Studies
Punjabi University, Patiala

ISBN : 978-81-302-0503-8

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ
ਡਾ. ਰਵੀ ਕੁਮਾਰ ਅਨੂ

2019
ਕਾਪੀਆਂ : 550
ਕੀਮਤ : 100.00

ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ-ਸੈਟਿੰਗ : ਕੱਕੜ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਨਾਮਦਾਰ ਖ਼ਾਂ ਰੋਡ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਜਰ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਰਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਸੋਲਿਊਸ਼ਨਜ਼, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਛਪੀ।

ਖੋਜ ਪਤ੍ਰਿਕਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

(ਭਾਗ ਚੌਥਾ)

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਹਰਜੋਧ ਸਿੰਘ

ਸਾਲ 2017 ਮਾਰਚ 2017 ਅੰਕ 83

	ਸੰਪਾਦਕੀ		vii
1.	ਡਾ. ਕੁਲਜੀਤ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਬਿੰਬ-ਵਿਵੇਕ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ	ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ	1
2.	ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਨਾਵਲ ਸਮੀਖਿਆ	ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	7
3.	ਡਾ. ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ: ਸਾਹਿਤ-ਖੋਜ ਤੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰ	ਡਾ. ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ	14
4.	ਡਾ. ਸ਼ਿੰਦਰਪਾਲ ਦੀ ਚਿੰਤਨ ਯਾਤਰਾ	ਡਾ. ਦੇਵਿੰਦਰ ਸੈਫ਼ੀ	31
5.	ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾੜਾ ਦਾ ਸੂਫ਼ੀ ਕਾਵਿ ਚਿੰਤਨ: ਪਛਾਣ ਚਿੰਨ੍ਹ	ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	42
6.	ਗੁਰਬਚਨ: ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	50
7.	ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾ ਚਿੰਤਨ	ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	58
8.	ਮਿਥ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ: ਪਰਾ-ਅਧਿਐਨ	ਭੁਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਖ਼ਸ਼ੀ	68
9.	ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ ਦਾ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਚਿੰਤਨ	ਡਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ	80
10.	ਡਾ. ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਗਲਪ-ਸਮੀਖਿਆ ਵਿਧੀ	ਡਾ. ਬੀਰਬਲ ਸਿੰਘ	87
11.	ਮਨਮੋਹਨ ਦਾ ਸਮੀਖਿਆ ਲੋਕ	ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਗਰਾ	99
12.	ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਸੰਸਾਰ	ਗੁਰਤੇਜ ਸਿੰਘ ਕੱਟੂ	106
13.	ਡਾ. ਵਨੀਤਾ ਕਾਵਿ ਚਿੰਤਨ: ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਪਾਸਾਰ	ਡਾ. ਕਿਰਨਦੀਪ ਕੌਰ	113
14.	ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ	ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	120
15.	ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ: ਮੈਟਾ ਅਧਿਐਨ	ਡਾ. ਸਰਵਜੀਤ ਕੌਰ	127
16.	ਡਾ. ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਮੂਲਕ ਸੰਦਰਭ	ਡਾ. ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ	135

ISSN 0569-1184

ਅੰਕ : 250-251

ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2018

ਆਲੋਚਨਾ

ਰੈਫ਼ਰੀਡ ਜਰਨਲ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਵਨ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਤਤਕਰਾ

- ਮੁੱਢਲੇ ਸ਼ਬਦ — *ਪ੍ਰੋ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ*
- ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਵਲੋਂ — *ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ*

ਸਿਧਾਂਤ ਚਿੰਤਨ

ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ	ਮਨਮੋਹਨ	8
ਉੱਤਰ-ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀ ਕਿਥੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ?	ਟੈਰੀ ਈਗਲਟਨ: ਅਨੁ. ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਿਮਰਤ ਕਾਹਲੋਂ	15
ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ: ਯੇ ਖ਼ਵਾਬ ਤੋ ਪਲਕੋਂ ਪੇ ਸਜਾਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਹੈਂ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	28
'ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ' ਸੰਕਲਪ: ਵਿਭਿੰਨ ਕੋਣਾਂ ਤੋਂ	ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਮਹਿਨਾਜ਼	44
ਏ.ਜੇ.ਗ੍ਰੇਮਾਸ ਦੇ ਮੂਲ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਕਟਾਂਸ਼ੀਅਲ ਮਾਡਲ ਦਾ ਅਧਿਐਨ	ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ	66

ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ-ਕਲਾ	ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ	85
ਦੇਵ ਦੀ ਕਵਿਤਾ : ਮਹਾਂ-ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸਫ਼ੋਟ	ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ	96
ਇਕਬਾਲ ਰਾਮੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ	ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸੈਫ਼ੀ	115
ਪੱਛਮੀ ਨਾਵਲਿਟ ਸਿਧਾਂਤ: ਜਾਣ ਪਛਾਣ	ਡਾ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ	128

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ	ਪ੍ਰੋ. ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੋਲ	145
ਪੰਜਾਬੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀਆਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ : ਸਰੂਪ ਤੇ ਵਰਤੋਂ	ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	154

ਮੱਧਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਫੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਪੁਨਰ ਸੰਵਾਦ	ਡਾ. ਜਗਵਿੰਦਰ ਜੋਧਾ	168

ਸਮਕਾਲੀ ਸੰਚਾਰ ਤੰਤਰ

ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕਾਹਲ ਬੜੀ ਸੀ: ਅਭਿਨੈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ (ਸੰਦਰਭ ਰਾਮ ਗਊ)	ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਦਿਉਲ	189

ISSN : 2320-9690

PARKH

Refereed Research Journal of
Punjabi Language, Culture and Literature
(Bi-Annual)

ਚਿੰਤਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ-1

Vol.-II July-December 2020

ਪਰਖ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਸੰਪਾਦਕ : ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ
ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ : ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ
ਡਾ. ਉਮਾ ਸੇਠੀ
ਡਾ. ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤਨਵੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

Price: Rs.150/- Postage Charges Extra

ISSN	:	2320-9690
UGC Care List No.	:	2320-9690
Place of Publication	:	Panjab University, Chandigarh.
Periodicity of Publication	:	Bi-Annual
Publisher's Name & Address:		Registrar Panjab University, Chandigarh.
Printer's Name & Address	:	Jatinder Moudgil, Manager Press Panjab University, Chandigarh.
Chief Editor's Name & Address	:	Dr. Sarabjit Singh Chairperson, School of Punjabi Studies Panjab University, Chandigarh.
Name & Address of individual who own the Journal	:	Panjab University, Chandigarh.

ਤਤਕਰਾ

	ਸੰਪਾਦਕੀ		1
1.	ਲੋਕਧਾਰਾ ਅਤੇ ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ	ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੀ	3
2.	ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਲਹਿਰ ਤੱਕ ਦੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਮਸਲੇ	ਡਾ. ਵਨੀਤਾ	13
3.	ਉਤਰ-ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦ ਦੀ ਨਵ-ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੜ੍ਹਤ	ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ	21
4.	ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਵਿਧੀ : ਸਮਕਾਲੀ ਪਰਿਪੇਖ	ਡਾ. ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ	39
5.	ਚਿਹਨ ਵਿਗਿਆਨ : ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਰੂਪ	ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ	46
6.	ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ਾਸਤਰ	ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ	63
7.	ਈਕੋਕ੍ਰਿਟੀਸਿਜ਼ਮ : ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਆਧਾਰ	ਡਾ. ਜ਼ਮੀਰਪਾਲ ਕੌਰ	75
8.	ਕਲਾਸੀਕਲ ਬਿਰਤਾਂਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ-ਕਲਾਸੀਕਲ ਬਿਰਤਾਂਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ	ਡਾ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	84
9.	ਉਤਰ-ਸੰਰਚਨਾਵਾਦ : ਸਿਧਾਂਤ, ਵਿਧੀ ਤੇ ਵਿਹਾਰ	ਡਾ. ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ	96
10.	ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	113
11.	ਮਿਸ਼ੇਲ ਫੂਕੋ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀ-ਸਿਧਾਂਤ : ਸਰੂਪ ਤੇ ਸੁਭਾਅ	ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ	136
12.	ਕ੍ਵਿਅਰ ਸਿਧਾਂਤ	ਡਾ. ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ	153
13.	ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਿਧਾਂਤ-ਚਿੰਤਨ (ਈ. ਬੀ. ਟਾਇਲਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ 'ਚ)	ਡਾ. ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ	160

Sanvad

(Dialogic)

PUNJABI REFEREED RESEARCH JOURNAL

Bi- Annual

A Peer Reviewed Research Journal of the Post-Graduate Department of Punjabi Studies, Khalsa College, Amritsar.

Email : sanvadpunjabi@gmail.com

www.sanvad.org

Patron & Chief Editor:

Dr. Mehal Singh

+91-85288-28200

Editor:

Dr. Atam Singh Randhawa

+9198722-17273

ISSN : 2395-1273

July-December 2019

ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ

ਡਾ. ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ

ਮੁਖੀ,

ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ

ਡਾ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

ਡਾ. ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਮਿੰਨੀ ਸਲਵਾਨ

ਡਾ. ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪ੍ਰੋ. ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਡਾ.)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰੋ. ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ (ਡਾ.)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ (ਡਾ.)

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਪ੍ਰੋ. ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰਿਸ਼ (ਡਾ.)

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰੋ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ (ਡਾ.)

ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ

ਡਾ. ਰਜਨੀਸ਼ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ

ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਨੋਟ: ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

khalsacollegeamritsar@yahoo.com

www.khalsacollege.edu.in

ਚੰਦਾ

ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ : ₹ 2100

ਪੰਜ ਸਾਲਾ : ₹ 1200

ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਪੀ : ₹ 150

© Principal, Khalsa College Amritsar

'ਸੰਵਾਦ' ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ,

ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ

ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਵਾਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਰੈਫ਼ਰੀਡ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ

(ਛਿਮਾਹੀ ਖੋਜ ਰਸਾਲਾ)

ਸਾਲ - 05 ਅੰਕ - 10 **ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2019**

ਤਤਕਰਾ

- **ਸੰਪਾਦਕੀ** 5-6

❑ **ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਇਮੈਰੀਟਸ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਆਕਸਫ਼ੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਯੂ. ਕੇ.** 7-24

- ਬਹੁ-ਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਡਾਇਸਪੋਰਾ

❑ **ਡਾ. ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ** 25-31

- ਚਸ਼ਮਿ-ਬੁਲਬੁਲ : ਨਾਵਲੀ ਬਣਤਰ

❑ **ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਕਾਸ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀ., ਪਟਿਆਲਾ** 32-41

- ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਔਲਖ : ਛੋਟੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨਾਟਕਕਾਰ

❑ **ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ** 42-49

- ਬਹੁਸਭਿਆਚਾਰਵਾਦ, ਪਛਾਣ ਦਾ ਸੰਕਟ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ

❑ **ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ** 50-61

- ਕਵੀ ਹੋਣਾ, ਕਵਿਤਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ

❑ **ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ** 62-81

- ਪ੍ਰੋ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਆਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ

❑ **ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਗਰਾ, ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਰਿਜਨਲ ਸੈਂਟਰ, ਮੁਕਤਸਰ** 82-90

- ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ

❑ **ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ** 91-103

- ਗਾਇਤਰੀ ਚਕਰੋਵਰਤੀ ਸਪੀਵਾਕ : ਸਰਾਪੇ ਜੋਬਨਾਂ ਦਾ ਮਰਸੀਆ

❑ **ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ** 104-109

- ਯਥਾਰਥ, ਅਤਿ-ਯਥਾਰਥ ਅਤੇ ਕਲਪਿਤ ਯਥਾਰਥ

Sanvad

(Dialogic)

PUNJABI REFEREED RESEARCH JOURNAL

Bi- Annual

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal of the Post-Graduate Department of Punjabi Studies, Khalsa College, Amritsar.

(UGC-CARE APPROVED JOURNAL)

Email : sanvadpunjabi@gmail.com, www.sanvad.org

Patron & Chief Editor:	**Editor:**
Dr. Mehal Singh	***Dr. Atam Singh Randhawa***
+91-85288-28200	*+9198722-17273*

ISSN : 2395-1273 **January-June 2021**

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਜ (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ)

ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਭਾਗ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮੁਖੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰਿਸ਼

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ, ਮੁਖੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਰਜਨੀਸ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ, (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ)

ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ)

ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਿਯੋਗ : ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼

ਨੋਟ: ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ	**ਚੰਦਾ**	
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ	**ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ**	: ₹ 3000
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ	**ਪੰਜ ਸਾਲਾ**	: ₹ 1500
khalsacollegeamritsar@yahoo.com	**ਇਹ ਅੰਕ**	: ₹ 200
www.khalsacollege.edu.in		

© Principal, Khalsa College Amritsar

'ਸੰਵਾਦ' ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਵਾਦ

ਪੰਜਾਬੀ ਰੈਫ਼ਰੀਡ ਖੋਜ ਰਸਾਲਾ

(ਛਿਮਾਹੀ ਖੋਜ ਰਸਾਲਾ)

ਸਾਲ - ਛੇਵਾਂ, ਅੰਕ - 13 ═══ ਜਨਵਰੀ-ਜੂਨ 2021

ਤਤਕਰਾ

❑ **ਸੰਪਾਦਕੀ** 5-6

❑ ਡਾ. ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ 7-14

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ : ਜੀਵਨ-ਮਾਰਗ

❑ ਡਾ. ਰਜ਼ਨੀਸ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ 15-31

ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਮੂਲਕ ਵਿਕਾਸ: ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਕਾਰੀ

❑ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ 32-39

ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ : ਸ਼ਿਲਪ ਵਿਧਾਨ

❑ ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ 40-54

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ (ਸੰਚਾਰ-ਤੰਤਰ) ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ

❑ ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਗਰਾ 55-61

ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਪਨਕਾਰੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ

❑ ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ (ਡਾ.) 62-71

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ : ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਗੌਰਵ

❑ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪਾਹਵਾ 72-75

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ: ਭੈ-ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ

❑ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ (ਡਾ.) 76-84

ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨਾਟਕ : ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ

❑ ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 85-91

ਬੋਲ ਮਰਦਾਨਿਆ : ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦਾ ਕਾਇਨਾਤੀ ਤਸੱਵਰ

SHIVDEEP

Editor

+91 98153 26081

TANVIR

Editor

+91 81460 96501

AJMER RODE

Founding Member & Advisor

Write us at:

editor@prepoetic.com

PrePoetic

Administration

Navneet Kaur, Ajay Kumar

© **PrePoetic**

168, 6th Floor, Baker Tower Green County,

JALANDHAR, 144009

https://prepoetic.com/

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ: ਕਾਇਨਾਤੀ ਜਸ਼ਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ

ਜਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀ.)

ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ
ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹੱਥ ਦਾਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ, ਝਨਾਂ ਦੇ ਝਨਾਂ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ
ਸਾਰੇ ਗੁੰਮ ਜਾਂਦੇ ਮੈਂ ਥੀਂ, ਸਾਰੇ ਮੁੜ ਲੱਭਦੇ ਨਾਂਹ
ਮੇਰੇ ਬਾਲ ਨੈਣ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ, ਢੂੰਡ ਨਾ ਸਕਦੇ
ਭਾਲਣ ਭਾਵੇਂ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੀਆਂ
ਰੇਤਾਂ ਵਿਚ ਡੁੱਲੇ ਚਮਕਦੇ, ਫੜ੍ਹ ਨਾ ਹੁੰਦੇ
ਮੇਰੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਦਰਿਆ ਨੱਸਦੇ ਜਾਂਦੇ
ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ

ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਕਵੀ ਸੀ। ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਵਿਚਰਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਨਾ ਵੀ ਲਿਖਦਾ, ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕਵੀ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਵੀ ਜਿਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਬੰਦੇ ਦੀ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ ਐਮਲੀ ਡਿਕਨਸਨ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਊਣਾ ਹੀ ਇੰਨੇ ਅਚੰਭੇ ਭਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਲਈ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੀਅ-ਜੰਤਾਂ, ਫੁੱਲ-ਬੂਟਿਆਂ, ਧਰਤੀ-ਅਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਇੰਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਕਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਖਾਲੀ ਪੋਟਲੀ ਵੀ ਸਦਾ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਿੰਦੇ-ਝੱਟੇ ਇਸ ਪੋਟਲੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਧਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਇੰਨਾ ਅਣਕਿਆਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਵਾਇਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਬਾਲ ਨਾਥ ਨੂੰ ਮੁੰਦਰਾ ਮੋੜਦਾ ਰਾਂਝਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੀਰ, ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਮਰ ਖ਼ਯਾਮ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦਾ-ਲਿਖਦਾ ਦੈਵੀ ਜਨੂੰਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਘਾਹ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੁਸਤਾਉਂਦਾ ਵਾਲਟ ਵਿਟਮੈਨ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਜੰਮਿਆ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਵਾਂਗ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਾ ਪਰ ਕਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਜਕੜਬੰਦੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਇਨਾਤ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਲੀਕ ਖਿੱਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਕਵੀ ਵਿਚਕਾਰ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਲੋਕ, ਫਿਰਕੇ, ਮੁਲਕ ਉਸਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਹਾਅ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵੱਗਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਬੱਸ ਕਵਿਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚਲੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪਲ, ਗੁਆਚੇ ਸੁਫ਼ਨੇ, ਵਿੱਸਰੀਆਂ ਰੀਝਾਂ; ਦਰਿਆ ਦੀ ਇਸ ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਵਹਿੰਦਿਆਂ ਗੀਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੀਤ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀ

ਅਕਤੂਬਰ 2021- ਮਾਰਚ 2022 ਅੰਕ 25-26

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਅਧਿਐਨ

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal
ISSN 2395-6305
Email : kaavshastar@gmail.com
Website: kaavshastar.com
Contact : 98725-65155

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ

ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ	300/-	**25$/-, 20£/-**
	340/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	**90$/-, 70£/-**
ਸਾਲਾਨਾ	700/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	
ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	8,000/-	**900$/-, 700£/-**
ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	12,000/-	**1800$/-, 1500£/-**

Kaavshastar Bank Account
Punjab National Bank, Branch : Mullanpur

Name of beneficiary : Parvinder Kaur
Account No. : 0340000103102297
IFSC : PUNB0034000

ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 25-26, ਕੀਮਤ 300 ਰੁਪਏ, ਮਹਿਮਾਨ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਸਾਬੀ ਈਸਪੁਰੀ, ਮੀਤ ਮਨਦੀਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਨੇ ਕਲਿਆਣੀ ਆਰਟ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਆਫ਼ਿਸ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਪਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਪਬਲੀਸ਼ਰ ਨੇ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ।

- ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।
- ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਪਾਦਕ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98556-82205)
- **ਡਿਸਟੀਬੀਊਟਰ : ਗਰੇਸ਼ੀਅਸ ਬੁੱਕਸ, ਸ਼ਾਹ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਪਟਿਆਲਾ**

Refereed & Advisor Panel :
Dr. Jagbir Singh
Dr. Surjit Patar
Dr. Manmohan
Dr. Kuldeep Deep
Dr. Sukhdev Singh
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Vanita
Dr. Swraj Singh
Dr. Satinder Singh
Dr. Dapinderjit Randahwa
Dr. Manmohan Singh
Dr. Pritam Singh
Dr. Deepak Manmohan
Prof. Manjeet Singh
Dr. Gurbachan Bhullar
Dr. Yadwinder Singh
Dr. Anshu Malhotra
Dr. Yogesh Sanhee
Dr. Harjeet Singh Gill
Dr. Freena Meer
Dr. Tejwant Singh Gill
Harnoor Khalid
Tarique Gujjar
Dr. Dharmjeet Singh
Dr. Sarbjeet Singh
Dr. Surjit Lee
Kulwant Singh Grewal
Navtej Bharti
Gurdyal Singh Bal
Dr. Gurdev Singh Sidhu
Dr. Parveen Kumar

Editorial Board :
Guest Editior
Dr. Harpreet Singh, Dr. Kuldeep Singh

Parvinder Kaur
Dr. Sukhwinder Singh
Dr. Jaswinder Singh
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Karam Tej Sarao
Dr. Gurcharan Singh Arshi
Dr. Pritam Singh Kambo
Dr. Rupinderjeet Kaur
Principal R. K. Pawar
Charan Singh
Bhasho Poet
Satvir Singh Noor
Harmeet Vidyaarthi
Jaspal Ghai
Dr. Davinder Singh
Dr. Rajesh Sharma
Ajmer Roode
Dr. Gurbachan Singh

Sporting Pannel :
Prof. Gurjit Kaur
Prof. Kamalpreet
Prof. Rishi Hirdaypal
Prof. Gurdeep Singh Dhillon
Sandeep Kaur
Amanpreet Singh, Faridkot
Deep Jagdeep Singh
Sonu Samrai
Rashem Singh
Baldev Singh
Jagtar Singh
Lovepreet Singh
Deepak
Balwinder Singh
Sukhwinder Singh

Tittle Design & Setting :
Kalyani Arts
Khera Road, Phagwara
M : 09888 361291
Printed from :
Kalyani & Co.
Phagwara 144 401
Office :
KITAB GHAR
BHANOKI ROAD, SATNAMPURA,
PHAGWARA – 144 401 (Pb.)
Mob. 98725-65155

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ: ਐਡਵੋਕੇਟ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ

ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਅਧਿਐਨ: ਭਾਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਪਾਸਾਰ
-ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 281
ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਪ੍ਰਵਰਗਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਅਧਿਐਨ
-ਡਾ.ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 289
ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਸਰੂਪ:ਗ੍ਰਾਮਸ਼ੀਅਨ ਪਰਿਪੇਖ
-ਸਤਵੀਰ ਸਿੰਘ 304
ਦੂਸਰੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੋੜ
-ਤਸਕੀਨ 313
ਸਬਾਲਟਰਨ ਸਟੱਡੀਜ਼-ਸਮਾਜਕ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ
-ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ 316
ਸਬਾਲਟਰਨ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਲਿਤ ਕਵਿਤਾ
-ਆਤਮ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ 320
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਪਰਿਪੇਖ
-ਦਪਿੰਦਰਜੀਤ ਰੰਧਾਵਾ 327
ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਸਮੂਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਵਤੀਰਾ
-ਹਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 332
ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਵਰਗ ਦੀ ਸਵੈ-ਪਛਾਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਅਵਚੇਤਨ
-ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ 343
ਬਾਜੀਗਰਨੀਆਂ ਦਾ ਗਿੱਧਾ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ : ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ
-ਡਾ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ 351
ਹਾਸ਼ੀਆਕ੍ਰਿਤ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ਼ ਸਬੰਧਤ ਸਾਹਿਤ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦੀ ਰੰਗਮੰਚੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ
-ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ 363
ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚੋਂ ਗ਼ੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਔਰਤ
-ਦਵੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 368

ਅਨੁਵਾਦ
ਗਾਇਤਰੀ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਸਪੀਵਾਕ : ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਸੰਸਾਰ
-ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ 370
ਦਲਿਤ ਸ਼ਬਦਕਾਰੀ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰ
-ਸੂਰਜ ਯੇਂਗੜੇ 387
ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ, ਨਾਰੀ ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਨਾਰੀ
-ਸੁਸ਼ੀਲਾ ਟਾਕਭੌਰੇ 394

Sanvad

(Dialogic)

PUNJABI REFEREED RESEARCH JOURNAL

Bi- Annual

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal of the Post-Graduate Department of Punjabi Studies, Khalsa College, Amritsar.

(UGC-CARE APPROVED JOURNAL)

Email : sanvadpunjabi@gmail.com, www.sanvad.org

Patron & Chief Editor:
Dr. Mehal Singh
+91-85288-28200

Editor:
Dr. Atam Singh Randhawa
+9198722-17273

ISSN : 2395-1273

January-June 2022

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰਿਸ਼
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਰਵੀ ਰਵਿੰਦਰ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

ਡਾ. ਰਜਨੀਸ਼ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ, (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ)
ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, (ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ)
ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਿਯੋਗ : ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਨੋਟ: ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
khalsacollegeamritsar@yahoo.com
www.khalsacollege.edu.in

ਚੰਦਾ

ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ	: ₹ 3000
ਪੰਜ ਸਾਲਾ	: ₹ 1500
ਇਹ ਅੰਕ	: ₹ 200

Ac : 3397000100467796 IFSC : PUNB0339700
PNB KOT KHALSA, AMRITSAR

© Principal, Khalsa College Amritsar

'ਸੰਵਾਦ' ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ।

❑ ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 119-127

ਹਾਸ਼ੀਆਗਤ ਅਧਿਐਨ : ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ

❑ ਡਾ. ਗੁਰਜੀਤ ਕੌਰ 128-133

'ਆਦਮ ਗ੍ਰਹਿਣ' ਨਾਵਲ : ਥਰਡ ਜੈਂਡਰ ਦੇ ਬਿੰਬ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ

❑ ਡਾ. ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ 134-148

ਸਿੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ : ਇਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

❑ ਡਾ. ਗੁਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ 149-165

ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ : ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਧੀ ਵਜੋਂ

❑ ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ 166-176

ਵਿਸ਼ਵ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸਥਾਨਕ-ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਹਾਰ-ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

❑ ਡਾ. ਤਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ 177-190

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਰਸਾਨੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਬਦਲਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ

❑ ਡਾ. ਤਰਸਪਾਲ ਕੌਰ 191-199

ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਟਕ ਦਾ ਪਰਿਪੇਖ :

(ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਬਰਨਾਰਡ ਸ਼ਾਅ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ)

❑ ਡਾ. ਅਨੂਰੀਤ ਕੌਰ 200-213

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਲਈ ਐਂਡਰਾਇਡ ਅਧਾਰਿਤ ਮੋਬਾਇਲ ਫੋਨ ਐਪਸ : ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ

❑ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ 214-220

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ

Sanvad

(Dialogic)

PUNJABI REFEREED RESEARCH JOURNAL

Bi- Annual

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal of the Post-Graduate Department of Punjabi Studies, Khalsa College, Amritsar.

(UGC-CARE APPROVED JOURNAL
Financial Sport by ICSSR, New Delhi)

Email : sanvadpunjabi@gmail.com, www.sanvad.org

Patron & Chief Editor:
Dr. Mehal Singh
+91-85288-28200

Editor:
Dr. Atam Singh Randhawa
+9198722-17273

ISSN : 2395-1273 | **July-December 2022**

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਯੋਗਰਾਜ ਅੰਗਰਿਸ਼
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ
ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਰਵੀ ਰਵਿੰਦਰ, ਮੁਖੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ
ਪ੍ਰੋ. (ਡਾ.) ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ
ਡਾ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ
ਲਾਇਲਪੁਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ

ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਹਿਯੋਗ : ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਨੋਟ: ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਖ਼ੁਦ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ
ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ
ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
khalsacollegeamritsar@yahoo.com
www.khalsacollege.edu.in

ਚੰਦਾ

ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰ	: ₹ 3000
ਪੰਜ ਸਾਲਾ	: ₹ 1500
ਇਹ ਅੰਕ	: ₹ 200

Ac : 3397000100467796 IFSC : PUNB0339700
PNB KOT KHALSA, AMRITSAR

© **Principal, Khalsa College Amritsar**

'ਸੰਵਾਦ' ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸਰਚ ਜਰਨਲ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੋਸਟ ਗ੍ਰੈਜੂਏਟ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

- ਡਾ. ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ 111-114
  ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸੱਤ ਦੀ ਕਥਾਨਕ ਰੂੜ੍ਹੀ
- ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ 115-125
  ਪਾਠ, ਸਹਿਤ-ਪਾਠ ਤੇ ਪਾਠਾਤਮਕਤਾ
- ਡਾ. ਬਿਮਲੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ 126-138
  ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਣ : ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਰਿਪੇਖ
- ਪਵਨਜੀਤ ਕੌਰ 139-149
  ਵਰਚੂਅਲ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਣਾ : ਸਮਕਾਲ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ
- ਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 150-156
  ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਢੋਲ ਵਾਦਨ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਅਰਥ

ਪੁਸਤਕ ਅਧਿਐਨ

- ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ 157-165
  'ਅੰਬਰ ਪਰੀਆਂ' : ਕੱਥ-ਅਕੱਥ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੇ ਉਤਸਵ ਦਾ
  ਸਭਿਆਚਰਕ-ਯਥਾਰਥਕ ਬਿਰਤਾਂਤ
- ਡਾ. ਉਮਿੰਦਰ ਜੌਹਲ 166-171
  ਵਿਰਸਾਈ ਅਸਤਿੱਤਵ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ-ਕਾਵਿ : ਤਾਮ
- ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 172-175
  ਪੰਜਾਬ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਸਾਰ ਨਾ ਜਾਣਾਂ
- ਡਾ. ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ 176-178
  ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ-ਪੜਚੋਲ ਦਰ ਪੜਚੋਲ : ਇਕ ਅਧਿਐਨ

Refereed & Advisor Panel :
Dr. Jagbir Singh
Dr. Surjit Patar
Dr. Manmohan
Dr. Kuldeep Deep
Dr. Sukhdev Singh
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Vanita
Dr. Swraj Singh
Dr. Satinder Singh
Dr. Dapinderjit Randahwa
Dr. Manmohan Singh
Dr. Pritam Singh
Dr. Deepak Manmohan
Prof. Manjeet Singh
Dr. Gurbachan Bhullar
Dr. Yadwinder Singh
Dr. Anshu Malhotra
Dr. Yogesh Sanhee
Dr. Harjeet Singh Gill
Dr. Freena Meer
Dr. Tejwant Singh Gill
Harnoor Khalid
Tarique Gujjar
Dr. Dharmjeet Singh
Dr. Sarbjeet Singh
Dr. Surjit Lee
Kulwant Singh Grewal
Navtej Bharti
Gurdyal Singh Bal
Dr. Gurdev Singh Sidhu
Dr. Surinder Kumar Dawashwer
Simrat Sumera
Meet Mandeep
Dr. Parveen Kumar

Editorial Board :
Guest Editior
Dr. Akal Amrit Kaur

Parvinder Kaur
Dr. Sukhwinder Singh
Dr. Jaswinder Singh
Dr. Gurmeet Singh
Dr. Karam Tej Sarao
Dr. Gurcharan Singh Arshi
Dr. Pritam Singh Kambo
Dr. Rupinderjeet Kaur
Principal R. K. Pawar
Charan Singh
Bhasho Poet
Satvir Singh Noor
Harmeet Vidyaarthi
Jaspal Ghai
Dr. Davinder Singh
Dr. Rajesh Sharma
Ajmer Roode
Dr. Gurbachan Singh

Sporting Pannel :
Prof. Gurjit Kaur
Prof. Kamalpreet
Prof. Rishi Hirdaypal
Prof. Gurdeep Singh Dhillon
Sandeep Kaur
Amanpreet Singh, Faridkot
Deep Jagdeep Singh
Sonu Samrai
Rashem Singh
Baldev Singh
Jagtar Singh
Lovepreet Singh
Deepak
Balwinder Singh
Sukhwinder Singh

ਜੁਲਾਈ - ਸਤੰਬਰ 2022

ਅੰਕ 28

ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ

ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

A Peer Reviewed Punjabi Research Journal
ISSN 2395-6305
Email : kaavshastar@gmail.com
Website: kaavshastar.com
Contact : 98725-65155

ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ

ਇਸ ਅੰਕ ਦਾ ਮੁੱਲ	200/-	25$/-, 20£/-
ਸਾਲਾਨਾ	240/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ) 700/-(ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ)	90$/-, 70£/-
ਜੀਵਨ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	8,000/-	900$/-, 700£/-
ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	12,000/-	1800$/-, 1500£/-

Kaavshastar Bank Account
Punjab National Bank, Branch : Mullanpur

Name of beneficiary : Parvinder Kaur
Account No. : 0340000103102297
IFSC : PUNB0034000

ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 28 ਕੀਮਤ 200 ਰੁਪਏ, ਮਹਿਮਾਨ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ, ਸਿਮਰਤ ਸੁਮੈਰਾ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਸਾਬੀ ਇਸਪੁਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ 'ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਨੇ ਕਲਿਆਣੀ ਆਰਟ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਆਫ਼ਿਸ ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਪਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਪਬਲੀਸ਼ਰ ਨੇ ਰੀਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ।

- ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਲੜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮੇ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕੇਗੀ।
- ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸੰਪਾਦਕ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (98556-82205)
- **ਡਿਸਟੀਬੀਊਟਰ : ਗਰੇਸ਼ੀਅਸ ਬੁੱਕਸ, ਸ਼ਾਹ ਕਿਤਾਬ ਘਰ ਪਟਿਆਲਾ**

Tittle Design & Setting :
Kalyani Arts
Khera Road, Phagwara
M : 09888 361291
Printed from :
Kalyani & Co.
Phagwara 144 401
Office :
KITAB GHAR
BHANOKI ROAD, SATNAMPURA,
PHAGWARA – 144 401 (Pb.)
Mob. 98725-65155

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ: ਐਡਵੋਕੇਟ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ

ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਸਹਿਤ ਦਾ ਤਣਾਅ
-ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (ਡਾ.) ____ 87
ਪਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਮਨ
-ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ____ 95
ਪਰਵਾਸ : ਸੰਕਲਪ, ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਬਦਲਦਾ ਸਰੂਪ
-ਕੇਹਰ ਸ਼ਰੀਫ਼ ____ 103
'ਮਨੁ ਪਰਦੇਸੀ ਜੇ ਥੀਐ ਸਭੁ ਦੇਸੁ ਪਰਾਇਆ' ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਰਥ
-ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ____ 108
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਹਿਤ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰੋਕਾਰ
-ਡਾ. ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ____ 110
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ
-ਡਾ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ____ 117
ਪਰਵਾਸ: ਮਨੁੱਖੀ ਹੁਨਰ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ
-ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ____ 120
ਪਰਵਾਸ-ਜਰਨਾ ਤੇ ਜਿਊਣਾ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ
-ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ ____ 122
ਪੰਜਾਬੀ ਡਾਇਆਸਪੋਰਾ : ਬਹੁਸਥਾਨੀ ਨੈਟਵਰਕ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਹਿਣ
-ਡਾ. ਅਕਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੌਰ ____ 124
ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦਾ ਪਰਵਾਸ
- ਡਾ. ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ____ 128
ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚੇਤਨਾ:ਪਾਠ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਵੰਧ
-ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਸੋਹਲ ____ 130
ਅੰਤਿਕਾ
ਪ੍ਰੋ. ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਲੈਕਚਰ
"Parwas: Emerigng Role of Sikh Migrants"
ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵੱਲੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ____ 140

ISSN : 2320-9690

PARKH

Refereed Research journal of Punjabi
Language, Culture and Literature
(Bi-Annual)

Vol. I January-June 2022

Shiv Kumar Batalvi Vishesh Ank

ਪਰਖ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ : ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਪਾਦਕ : ਪ੍ਰੋ. ਯੋਗ ਰਾਜ

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ : ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋ. ਯੋਗ ਰਾਜ
ਪ੍ਰੋ. ਉਮਾ ਸੇਠੀ
ਡਾ. ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤਨਵੀ

ਸਰਵਰਕ : ਸਵਰਨਜੀਵ ਸਵੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ

Price : Rs.150/- Postage Charges additional

ਤਤਕਰਾ

	ਦੋ ਸ਼ਬਦ		1
	ਭੂਮਿਕਾ		2
1.	ਮੇਰੇ ਇਕ ਗੀਤ ਦਾ ਜਨਮ	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ	3
2.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਕਾਵਿ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਭੋਲਾਵੇ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਰਾਪ ਤਕ	ਡਾ. ਅਤਰ ਸਿੰਘ	10
3.	ਕੁੱਖ ਵਿਚਲੀ ਕਬਰ ਦਾ ਹਉਕਾ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ	ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ	19
4.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਅਵਚੇਤਨ (ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ)	ਡਾ. ਯੋਗ ਰਾਜ	32
5.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ : ਅਤੀਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ	ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ	50
6.	ਲੂਣਾ : ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਪੇਖ	ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਕੌਰ ਦਿਉਲ	58
7.	ਸ਼ਿਵ ਕਾਵਿ ਦਾ ਲੋਕਧਾਰਾਈ ਅਧਿਐਨ	ਡਾ. ਜਸਲੀਨ ਕੌਰ	68
8.	ਲੂਣਾ : ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਪਰਿਪੇਖ	ਡਾ. ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ	75
9.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਅੰਤਰ-ਦਵੰਦ	ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	86
10.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾ "ਲੂਣਾ" ਦਾ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਪਰਿਪੇਖ	ਡਾ. ਅਕਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਤਨਵੀ	93
11.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸ਼ੀਸ਼ੋ ਦੇ ਅਰਥ-ਪਾਸਾਰ	ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ	105
12.	ਸਦਾਚਾਰਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਵਚਨ : ਲੂਣਾ	ਡਾ. ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ	117
13.	ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀ ਕਾਵਿ-ਭਾਸ਼ਾ	ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ	129
14.	ਲੂਣਾ ਕਾਵਿ ਦਾ ਉਤਰ ਆਧੁਨਿਕ ਪਰਿਪੇਖ	ਡਾ. ਅਮਨਦੀਪ ਬਾਤਿਸ਼	137
15.	ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਕਾਵਿ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਲੂਣਾ ਦਾ ਸਥਾਨ	ਡਾ. ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੁਮਾਰ	144
16.	ਲੂਣਾ : ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸੱਚਾਂ ਦੀ ਕਥਾ	ਡਾ. ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ	154
17.	ਸ਼ਿਵ ਰਚਿਤ ਕਵਿਤਾ 'ਇਹ ਔਰਤ ਜਾਤ' : ਮਿਥ ਦੀ ਪਾਣ ਚੜ੍ਹੀ ਨਾਰੀ-ਚੇਤਨਾ	ਡਾ. ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੋਹਲ	161
18.	Aesthetics and Poetics of Shiv Kumar Batalvi's Poetry	Dr. Monika Sethi	173
19.	Changing India: Modernity and the Women Questions in Shiv Kumar Batalvi's *Luna*	Dr. Rajesh Kumar Jaiswal	183
20	ਸ਼ਿਵ ਰਚਿਤ 'ਲੂਣਾ' ਦੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪੱਖ	ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸੰਧੂ	198

69 ਅਪ੍ਰੈਲ-ਜੂਨ, 2023

'KAHANI DHARA'(PUNJABI QUARTERLY)
R.N.I. Regd No. PUN PUN /2006 /19971
ISSN: 2321-4449

e-mail:
kahanidhara@gmail.com
bhagwantrasulpuri@gmail.com

ਸੰਪਾਦਕ:

ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ

[illegible]170-64350

[illegible] ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਪਤਾ :
Editor KAHANI DHARA
V. Dharampura, P.O:. Khambra,
Distt. JALANDHAR-144026(Pb.)

ਚੰਦੇ : ਇੱਕ ਅੰਕ 80/- (ਸਧਾਰਨ ਡਾਕ)
100/-(ਰਜਿ. ਡਾਕ), 10 ਅੰਕ 800/-
10 ਅੰਕ : ਡਾਲਰ 150/ ਪੌਂਡ 120

ਤੁਸੀਂ ਚੰਦੇ ਬੈਂਕ 'ਚ ਵੀ ਜ਼ਮਾ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ

Account Name
Kahani Dhara
Current Account: 30111525066
IFS Code: SBIN0002394
State Bank of India
Khurla Kingra, Jalandhar

Account Name
Bhagwant Rasulpuri
Account No.: 65089711724
IFS Code: SBIN0050485
State Bank of India
G.T.B. Nagar, Jalandhar

ਰੈਫਰੀਡ ਪੈਨਲ / ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

☆ਡਾ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

☆ਡਾ. ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ,
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

☆ਡਾ. ਰਵੀ ਰਵਿੰਦਰ
ਮੁੱਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,
ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ

☆ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,
ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ

☆ਡਾ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

☆ਡਾ. ਭੀਮ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

☆ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤਿਆਗੀ
ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ

☆ਡਾ. ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ,
ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ, ਮਾਲਕ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ ਨੇ Bright Printing Press, Mohalla Krihanpura, Jalandhar ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਕੇ ਦਫ਼ਤਰ 'ਕਹਾਣੀ ਧਾਰਾ' ਪਿੰਡ ਧਰਮਪੁਰਾ, ਡਾਕ. ਖਾਂਬਰਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ। ਸੰਪਾਦਕ : ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਮਿਤੀ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2023)